

TALABALARNING KASBGA MOTIVATSION YO'NALGANLIGINING IJTIMOIIY-PSIXOLOGIK OMILLARI

Nazarova Gulnora Norbekovna

O'zbekiston Milliy Universiteti 1 kurs magistranti

Annotatsiya:

maqolada talaba shaxsi va uning kasbiy motivatsion yo'nalganligi , kasbiy moslashuvchanligining ijtimoiy – psixologik omillari , xususiyatlari bayon etilgan .

Kalit so'zlar : kasb , motiv , motivatsiya , xususiyat , kadrlar , omillar , asos , predmet, yo'nalganlik

O'zbekiston mustaqilligining dastlabki yillaridayoq birinchi Prezidentimiz Islom Karimov ta'lim tizimida erishilgan muvaffaqiyatlar va mavjud kamchiliklarni ob'ektiv tahlil qilib, kadrlar tayyorlashda tub islohotlarga ehtiyoj borligini isbotlab berdi. Shuningdek, I.A. Karimov o'z nutqida mazkur masalaning ijtimoiy zaruratini asoslab, "Fanga iste'dodli yoshlarning kirib kelishini ta'minlash uchun kompleks tadbirlar turkumini amalga oshirish zarur. Bu borada oliy maktabning, hatto, umumiy ta'lim maktablarining faoliyatini tubdan isloh qilish kerak", deya ta'kidlaydi. Darhaqiqat, mazkur masalalarni hal etish respublikamizdagi mavjud ta'lim-tarbiya tizimini tubdan isloh qilish, uzluksiz ta'lim tizimini shakllantirish orqali yuksak ma'naviyatli shaxsni shakllantirish maqsadini nazarda tutadi. Shunday ekan, barkamol shaxsni tarbiyalash, uni mutaxassis sifatida shakllantirish, jamiyatda munosib kasbiy-ijtimoiy statusga ega bo'lishida oliy ta'limi muassasalarining o'rni katta. Oliy ta'lim muassasalari va ulardagi o'quv-tarbiya jarayonini modernizatsiyalash, pedagog mutaxassislar tayyorlash tizimi sifat-monitoringini oshirish, bo'lajak o'qituvchilarni zamonaviy kasbiy bilim, malaka va ko'nikmalar bilan qurollantirish, ularda kasbiy faoliyatga nisbatan akmeologik motivatsiyani shakllantirish pedagog mutaxassislarning kasbiy tayyorgarligini shakllantirish jarayonidagi muhim vazifalardan sanaladi. Rivojlangan mamlakatlar, xususan, Buyuk Britaniya, Avstraliya, Shveytsariya, Germaniya, Malaziya, Kanadaning mutaxassilar tayyorlash bilan bog'liq tajribasi shuni ko'rsatadiki, kasbiy ta'limning asosiy vazifasi hisoblanadi . Talabalarda tanlangan mutaxassislikning o'ziga xosligidan kelib chiqqan holda intellekt va mantiqiy tafakkurni rivojlantirishdan iborat bo'lib, mazkur vazifani bajarish asosida ta'lim oluvchilarning kasbiy tayyorgarligi ta'minlanadi. Bunda kasbiy tayyorgarlikning asosiy mezonlari sifatida bo'lajak mutaxassisning faoliyatga amaliy tayyorgarligi va ixtisoslik doirasidagi bilim, ko'nikma va malakalarning o'zlashtirish, kasbiy faoliyat talablariga moslashish darajasi belgilanadi. Darhaqiqat, kasbiy tayyorgarlik mutaxassisning butun faoliyati davomida ma'naviy-axloqiy hamda kasbiy sifatlarining yanada takomillashishi, kasbiy kompetentlikning shakllanishi uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalar darajasini ifodalaydi. Inson xulq-atvori uchun motivlardan tashqari maqsad va ehtiyojlar, manfaatlar, vazifalar, istak va niyatlar ham rag'batlantiriladi. Talabalarning o'quv faoliyati motivlarining tavsifi jiddiy e'tiborga loyiqdir, chunki ular kasbiy tayyorgarlik sifatiga, kasbiy shaxsning shakllanishiga bevosita ta'sir qiladi. Ulardan ba'zilari: kognitiv, kasbiy, ijodiy muvaffaqiyat motivlari, keng ijtimoiy motivlar - shaxsiy obro'-e'tibor motivi, mavqeni saqlash va ko'tarish motivi, o'zini o'zi anglash motivi, o'zini o'zi tasdiqlash motivi, moddiy motivlar. Talabalarning o'quv faoliyati samaradorligining muhim motivatsion omili ijodiy muvaffaqiyat motividir. Yutuqlarga bo'lgan ehtiyoj inson tomonidan muvaffaqiyatga intilish sifatida boshdan kechiriladi, bu o'tmishdagi ishlash darajasi va hozirgi o'rtasidagi farq, bu muvaffaqiyat uchun o'zi bilan raqobat, har qanday biznesning natijalarini yaxshilash istagi. Shuningdek, u uzoq muddatli maqsadlarga erishishda, faoliyat mahsulida ham,

muammoni hal qilish usullarida ham o'ziga xos, o'ziga xos natijalarni olishda namoyon bo'ladi. Muvaffaqiyatga bo'lgan ehtiyoj odamni muvaffaqiyatga erishishdan qoniqishni boshdan kechirishi mumkin bo'lgan vaziyatlarni izlashga undaydi. O'quv vaziyati yuqori darajaga erishish uchun ko'plab imkoniyatlarni o'z ichiga olganligi sababli, muvaffaqiyatga yuqori ehtiyojga ega bo'lgan shaxslar o'rganishdan ko'proq qoniqishni his qilishlari, o'quv jarayoniga ko'proq kuch sarflashlari kerak, bu esa ta'limning yuqori natijalariga olib keladi (yuqori talaba) muvaffaqiyat). Muvaffaqiyatga bo'lgan ehtiyojning ikkinchi tomoni - muvaffaqiyatsizlikdan qochish zarurati. Muvaffaqiyatsizlikka yo'l qo'ymaslik istagi bo'lgan talabalar, qoida tariqasida, erishilgan natijalarni yaxshilashga bo'lgan ehtiyojning pastligini ko'rsatadilar, standart usullarni noyob usullardan afzal ko'radilar va ijodkorlikdan qo'rqishadi. Muvaffaqiyatsizlikdan qochish, tashvishning kuchayishi, o'rganishga konstruktiv bo'lmagan munosabat ustun bo'lgan talabalar uchun xarakterlidir (ko'pincha o'quv faoliyatiga himoyaviy munosabat namoyon bo'ladi). Ular, qoida tariqasida, ta'lim yutuqlaridan qoniqish uchun emas, balki muvaffaqiyatsizlik bilan bog'liq muammolardan xalos bo'lish uchun o'qiydilar. Muloqot katta rol o'ynaydi. O'quv faoliyati guruhda, sinfdoshlar orasida o'tkaziladi. Shu munosabat bilan ekspertlar (Yu.M.Orlov, N.D.Tvorogova va boshqalar) mansublik motivining ahamiyatiga e'tibor qaratadilar. Agar mansublikka bo'lgan ehtiyojni qondirishda to'siqlar (haqiqiy yoki idrok etilgan) topilsa, bu talabaning psixo-emotsional stressi va tashvishining kuchayishiga, umidsizlik, depressiya holatining paydo bo'lishiga olib kelishi mumkin. Yoshlarda o'z-o'zini tasdiqlash zarurati rivojlanishda davom etmoqda. O'z-o'zini tasdiqlash (hukmronlik) motivlari odamning boshqa odamlarga ta'sir qilish, ularning xatti-harakatlarini nazorat qilish, obro'li, ishonchli bo'lish istagida namoyon bo'ladi. Ular o'zlarini boshqalarga haqiqatni isbotlash, nizoda g'olib bo'lish, boshqalarga o'z qarashlari, didlari, uslubi va modasini yuklash, muammolarni hal qilish istagida namoyon bo'ladi. Talabalarning bilish faoliyatida bu ehtiyoj o'rganishdan qoniqishni oshiradi, uning jarayonini osonlashtiradi va o'rganishga nisbatan mas'uliyatni oshiradi. Hukmronlik motivi o'quv faoliyati samaradorligini oshiradi, ayniqsa raqobat elementi kiritilganda, shuningdek, muvaffaqiyat motivlari bilan birlashtirilganda. Zamonaviy talabalarni o'qitishning adekvat sabablaridan biri bu kognitiv ehtiyojdir. Bu shaxsning tajriba, bilimni kengaytirishga intilishida, har ikkalasini ham tartibga solishda, malakali bo'lishga intilishida, bilim, faktlar bilan erkin harakat qilish qobiliyatini rivojlantirishda, muammoning mohiyatini tushunishga, savol berishga, aqliy qobiliyatlar orqali tajribani tizimlashtirishda namoyon bo'ladi. harakatlar, mantiqiy izchil va oqilona rasm tinchlik yaratishga intiladi. Talaba ishlab chiqarish sharoitida (shu jumladan pedagogik ish sharoitida) yuzaga keladigan haqiqiy muammolarni hal qilishda hali ishtirok etmaganligi sababli, uning asosiy va juda mazmunli maqsadi o'quv faoliyatining uslublari va usullarini o'zlashtirish, zarur fundamental bilimlar tizimini egallashdir. , talabaning ijtimoiy mavqeini egallash. Asta-sekin, kasbiy bilimlarni egallash bilan ular o'zlarining bo'lajak mutaxassisligining kasbiy nozikliklarini chuqurroq tushunadilar, kelajakdagi kasbiy faoliyatiga muayyan munosabatni shakllantiradilar. Kognitiv ehtiyoj muvaffaqiyat motivi bilan birgalikda o'quv samaradorligini oshirishga juda kuchli ta'sir qiladi, universitetda o'qishdan chuqur qoniqish hosil qiladi. Talabalarni o'qitishning kasbiy motivi (kasb tanlash yoki o'zgartirishdan tortib, unda o'z-o'zini anglashdan qoniqish yoki uni mukammal egallashgacha) muayyan bosqichlardan o'tadi. Yoshning ongli va mustaqil ravishda kasbiy ish yo'lini tanlashi, ongli ravishda va mustaqil ravishda qurilgan shaxsiy kasbiy hayot rejasi uning ishining muvaffaqiyati va kelajakda qoniqishning zarur shartidir. E. Shein sakkizta asosiy kasbiy yo'nalishni (langar) ajratib ko'rsatdi. Kasbiy kompetensiya. Bunday munosabat muayyan sohada (ilmiy tadqiqot, muhandislik loyihalash, moliyaviy tahlil va boshqalar) qobiliyat va iste'dodlarning mavjudligi bilan bog'liq. Bunday munosabatda bo'lgan odamlar o'z ishining ustasi bo'lishni xohlashadi, ular kasbiy

sohada muvaffaqiyatga erishganlarida ayniqsa xursand bo'lishadi, lekin ularning qobiliyatlarini rivojlantirishga imkon bermaydigan ishga qiziqish tezda yo'qoladi. Shu bilan birga, bu odamlar o'zlarining iste'dodlari uchun tan olinishiga intilishadi, bu ularning mahoratiga mos maqomda ifodalanishi kerak. Boshqaruv. Bunday holda, shaxsning boshqa odamlarning sa'y-harakatlarini birlashtirishga yo'naltirilganligi, yakuniy natija uchun to'liq javobgarlik va tashkilotning turli funktsiyalarini birlashtirish muhim ahamiyatga ega. Ushbu martaba yo'nalishini tushunish yosh va ish tajribasi bilan bog'liq. Bunday ish nafaqat tahliliy ko'nikmalarni, balki kuch va mas'uliyat yukini ko'tarish uchun shaxslararo va guruhli muloqot qobiliyatlarini, hissiy muvozanatni ham talab qiladi. Menejmentda martaba yo'nalishi bo'lgan shaxs, u korxonaning turli tomonlarini: moliya, marketing, ishlab chiqarish, rivojlanish, sotishni boshqaradigan lavozimni egallamaguncha, u o'z martaba maqsadlariga erishmagan deb hisoblaydi. Avtonomiya (mustaqillik). Bunday yo'nalishga ega bo'lgan shaxs uchun asosiy tashvish - bu tashkilot qoidalari, qoidalar va cheklovlardan ozod qilish. Har bir narsani o'z uslubida qilish, qachon, nima ustida va qancha ishlash kerakligini o'zi hal qilish zarurati aniq ifodalangan. Bunday odam tashkilot qoidalariga (ish vaqti, ish joyi, kiyim-kechak) bo'ysunishni istamaydi, shaxs o'z mustaqilligini saqlab qolish uchun ko'tarilish va boshqa imkoniyatlardan voz kechishga tayyor. Barqarorlik. Ushbu martaba yo'nalishi kelajakdagi hayotiy voqealarni bashorat qilish uchun xavfsizlik va barqarorlikka bo'lgan ehtiyojdan kelib chiqadi. Ikki turdagi barqarorlikni farqlash kerak - ish joyining barqarorligi va yashash joyining barqarorligi. Ishning barqarorligi ma'lum bir ish stajini ta'minlovchi, yaxshi obro'ga ega, nafaqadagi ishchilari haqida qayg'uradigan va katta pensiya to'laydigan va o'z sohasida ishonchliroq ko'rinadigan tashkilotda ish topishni anglatadi. Ikkinchi tur, barqarorlikka yo'naltirilgan shaxs, o'zini geografik mintaqaga bog'laydi, ma'lum bir joyga ildiz otadi, o'z jamg'armalarini o'z uyiga qo'yadi va ish yoki tashkilotni o'zgartiradi, agar bu uning joydan ajralib chiqishi bilan birga bo'lmasa. Barqarorlikka yo'naltirilgan odamlar iste'dodli bo'lishi va tashkilotda yuqori lavozimlarga ko'tarilishi mumkin, ammo barqaror ish va hayotni afzal ko'rgan holda, agar bu xavf va vaqtinchalik noqulayliklarga tahdid soladigan bo'lsa, hatto keng imkoniyatlar mavjud bo'lsa ham, ko'tarilishdan bosh tortadi. Xizmat. Ushbu yo'nalishning asosiy qadriyatlarini odamlar bilan ishlash, insoniyatga xizmat qilish, odamlarga yordam berish, dunyoni yaxshiroq qilish istagi va boshqalar. Bunday yo'nalishga ega bo'lgan odam o'z maqsadlari va qadriyatlariga dushman bo'lgan tashkilotda ishlamaydi va agar u hayotning asosiy qadriyatlarini amalga oshirishga imkon bermasa, lavozimga ko'tarilish yoki boshqa ishga o'tishni rad etadi. Bunday martaba yo'nalishi bo'lgan odamlar ko'pincha atrof-muhitni muhofaza qilish, mahsulot va tovarlar sifatini nazorat qilish, iste'molchilar huquqlarini himoya qilish va boshqalar sohasida ishlaydi. Qo'ng'iroq qiling. Ushbu turdagi kasbiy yo'nalishdagi asosiy qadriyatlar - bu raqobat, boshqalar ustidan g'alaba qozonish, to'siqlarni engish, qiyin muammolarni hal qilish. Inson qiyinchilikka yo'naltirilgan. Ijtimoiy vaziyat ko'pincha g'alaba qozonish nuqtai nazaridan qaraladi. Inson uchun muayyan faoliyat sohasi yoki malakasidan ko'ra kurash va g'alaba jarayonlari muhimroqdir. Yangilik, xilma-xillik va qiyinchilik bu yo'nalishga ega odamlar uchun katta ahamiyatga ega va agar hamma narsa juda oddiy bo'lsa, ular zerikib qolishadi. Hayot tarzi integratsiyasi. Inson hayot tarzining turli tomonlarini birlashtirishga qaratilgan. U hayotida faqat oilasi yoki faqat martaba yoki faqat o'zini rivojlantirish hukmron bo'lishini xohlamaydi. U hammasi muvozanatli bo'lishini xohlaydi. Bunday odam o'z hayotini ma'lum bir ish, martaba yoki tashkilotdan ko'ra ko'proq - qayerda yashaydi, qanday yaxshilanishini qadrlaydi.

Foydalanilgan Adabiyotlar Ro'yxati:

1. Petrovskiy A.V. olti jildli ensiklopedik lug'at "Umumiy psixologiya" .- M .: "Psixologik leksika", 2005, 251 b.
2. Milman V. E. "Motivatsiya va ijodkorlik". - M .: "Mireya va Ko", 2005, 165 b. Stolyarenko L. D., Stolyarenko V. E. "Texnik universitetlar uchun psixologiya va pedagogika" - Rostov n / D .: "Feniks", 2004, 512 p.
3. Rean A. A., Bordovskaya N. V., Rozum S. I. "Psixologiya va pedagogika" - Sankt-Peterburg: "Peter", 2005, 432 p.
4. Kovalev V. I. "Xulq-atvor va faoliyat motivlari" - M .: "Nauka", 1988, 192 b.
5. Rubinshteyn S. L. "Umumiy psixologiya asoslari" - Sankt-Peterburg: "Peter", 2000, 594 p.
6. Nemov R. S. "Psixologiya. Psixologiyaning umumiy asoslari.- M .: "Ma'rifat", 1998, 320 b.
7. Djuhonova N. H. PREPARING YOUNG PEOPLE FOR FAMILY LIFE ON THE BASIS OF A HEALTHY LIFESTYLE //Психологическое здоровье населения как важный фактор обеспечения процветания общества. – 2020. – С. 397-400.
8. Djuhonova, N. H. "PREPARING YOUNG PEOPLE FOR FAMILY LIFE ON THE BASIS OF A HEALTHY LIFESTYLE." Психологическое здоровье населения как важный фактор обеспечения процветания общества. 2020.
9. Djuhonova, N. H. (2020). PREPARING YOUNG PEOPLE FOR FAMILY LIFE ON THE BASIS OF A HEALTHY LIFESTYLE. In Психологическое здоровье населения как важный фактор обеспечения процветания общества (pp. 397-400).
10. Arofatxon A., Mohinur D. Oilaviy Munosabatlar Va Ularga Psixologik Yondashuv Negizi //Ижтимоий Фанларда Инновация онлайн илмий журналы. – 2021. – Т. 1. – №. 1. – С. 108-114.
11. Arofatxon, Abdullaeva, and Djalalova Mohinur. "Oilaviy Munosabatlar Va Ularga Psixologik Yondashuv Negizi." Ижтимоий Фанларда Инновация онлайн илмий журналы 1.1 (2021): 108-114.
12. Arofatxon, A., & Mohinur, D. (2021). Oilaviy Munosabatlar Va Ularga Psixologik Yondashuv Negizi. Ижтимоий Фанларда Инновация онлайн илмий журналы, 1(1), 108-114.